

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.707.03 Національного
університету цивільного захисту
України, Заслуженому працівнику
освіти України, професору
С. М. Домбровській

ВІДГУК

***офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Карамішева Дмитра Васильовича на дисертацію Будзин Віри Романівни
«Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та
суспільного благополуччя», подану на здобуття наукового ступеня доктора
наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми
державного управління***

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Процес глобалізації аж ніяк не вирішує проблему існуючої соціальної нерівності, він не розмиває ієрархії багатства і бідності, що склалися у третьому тисячолітті. Найбільш небезпечними є сучасні глобальні соціально-економічні виклики людству, під якими ми пропонуємо розуміти явища, планетарного характеру, що показують критичний стан навколишнього середовища, викликані антропогенними причинами. Одним із пріоритетних напрямів соціальної політики держави є політика зайнятості, спрямована на заохочення, сприяння та підвищення трудової мобільності, скорочення періодів безробіття, активізацію трудового потенціалу осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації і які зазнають труднощів при працевлаштуванні.

Однією з найважливіших цілей державної соціально-гуманітарної політики є допомога громадянам із виходу з важкої життєвої ситуації і мотивація їх до зайнятості та продовження продуктивної життєдіяльності. Сьогодні збереження громадського здоров'я є серйозною проблемою, оскільки дорогі та конкуруючі ресурси повинні вироблятися у великих кількостях і розподілятися серед значної кількості людей. Важливість системи охорони здоров'я неможливо переоцінити, оскільки громадське здоров'я дає змогу досягти цілей природного зростання населення, високого рівня життя для всіх членів суспільства та рівних можливостей для різних соціальних верств. Водночас, неефективна державна політика у сфері суспільного благополуччя перешкоджає реалізації цих цілей, які є пріоритетними для всієї національної соціально-гуманітарної сфери.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Доробок автора полягає у розробці концепції державної соціально-економічної та гуманітарної політики громадського здоров'я і суспільного благополуччя в країні, удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади на місцях й територіальних громад у системі місцевого самоврядування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування формування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади з реалізації механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя на сучасному етапі.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання* дисертаційного дослідження: проаналізувати науково-теоретичну сутність феномену громадського здоров'я та суспільного благополуччя в соціумі як об'єкту державного впливу; вивчити особливості трансформації соціально-гуманітарних векторів державної політики щодо суспільного благополуччя у постпандемічний період; виокремити соціально-економічну проблематику громадського здоров'я та суспільного благополуччя в сучасному українському соціумі; розкрити сутність психологічних факторів соціальної адаптації громадян внаслідок функціонування правового режиму воєнного стану в Україні; з'ясувати можливість імплементації кращих практик зарубіжного досвіду політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя; узагальнити якісні ознаки сучасної трансформації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні; охарактеризувати спектр ціннісних засад суспільного благополуччя українських громадян згідно зі соціальними стандартами Європейського Союзу; запропонувати комплекс механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням; сформулювати підходи у суспільно-владній взаємодії щодо збереження громадського здоров'я та підвищення рівня суспільного благополуччя; обґрунтувати новітню концепцію державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя на сучасному етапі в Україні.

Об'єкт дослідження – сфера громадського здоров'я та суспільного благополуччя в державі.

Предмет дослідження – формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя.

У дисертаційній роботі знайшли відображення публікації, основані на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні, відповідно до мети та переліку завдань, що поставлені у дисертаційному дослідженні.

Наукове значення дисертаційного дослідження, достовірність і новизна наукових положень

Структура дисертаційної роботи є логічною та послідовною, матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу, можна констатувати їх аргументованість та завершеність. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на комплексному аналізі наукової літератури, опрацюванні достатньої кількості емпіричного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики громадського здоров'я у контексті стратегії активного довголіття шляхом реалізації комплексу механізмів державного управління у соціально-економічній та гуманітарній сфері щодо забезпечення суспільного благополуччя. Зокрема, в дисертації:

уперше:

- обґрунтовано концепцію державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні, що передбачає ефективний управлінський інструментарій для її реалізації шляхом створення сприятливого соціального-економічного середовища для формування здорової особистості та забезпеченого громадянина завдяки застосуванню інтегративного підходу до цілеспрямованого впливу держави з підвищення рівня суспільного благополуччя на нових ціннісно-орієнтованих засадах;
- запропоновано комплекс механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, а саме політико-правовий, організаційно-процедурний, соціокультурний та інформаційно-комунікативний зі сутнісним змістовним наповненням та забезпечується партнерською формою взаємовідносин між органами державної влади на

місцях, територіальними громадами в системі місцевого самоврядування та неурядовими інституціями соціально-економічного і гуманітарного напрямку;

удосконалено:

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних та прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя із обґрунтуванням застосування інтегрального підходу в процесах соціального партнерства у державній соціально-економічній та гуманітарній політиці;

- управлінські принципи формування державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій, а саме, ролі громадянського суспільства, окреслення ціннісного базису активного довголіття за умов ефективної діяльності органів державної влади на місцях і виконавчими органами місцевих рад;

- науково-теоретичні підходи до формування організаційної та нормативно-правової бази і принципів реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, що на цей час характерні ситуативною компіляцією сучасних інноваційних уявлень щодо активного довголіття зі застарілими механізмами реалізації заходів соціально-гуманітарного спрямування;

- науково-прикладний базис формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцях, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного та гуманітарного спрямування у сфері громадського здоров'я внаслідок застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального партнерства щодо підняття рівня суспільного благополуччя населення;

дістало подальшого розвитку:

- наукове узагальнення та комплексна систематизація існуючих управлінських підходів до формування і реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя шляхом виокремлення політичних, правових, соціальних, культурних, комунікативних, організаційних та процедурних інструментів;

- вектори реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційних основ державного управління в царині громадського здоров'я та суспільного благополуччя, що полягає у формуванні ціннісних засад новітніх параметрів життєдіяльності відповідно до соціальних стандартів Європейського Союзу;

- соціогуманітарні аспекти «стратегії активного довголіття», що вирізняються синергетичним характером, який виникає на основі інтегративного підходу органів державної влади на місцях, органів місцевого

самоврядування і неурядових інституцій соціально-економічного та гуманітарного спрямування крізь призму суспільно-владної взаємодії;

- визначення соціогуманітарних чинників трансформації усвідомлення громадянами достойного рівня суспільного благополуччя, які зумовлені військовою агресією РФ на території України, а також наявністю протягом тривалого періоду часу правового режиму воєнного стану щодо цінностей здоров'я, соціальної солідарності та розвитку особистості.

Авторка стверджує, що співпраця з громадянським суспільством допоможе більш ефективно пропагувати у практику ідеї суспільного благополуччя, адже багато добровільних організацій та груп взаємопідтримки розглядають вирішення питань, пов'язаних зі здоров'ям, як істотну частину своєї діяльності, чимало послуг охорони здоров'я надаються в межах підтримки з боку місцевого самоврядування. Організації громадянського суспільства значною мірою впливають на формування порядку денного з питань суспільного благополуччя та його соціальних детермінантів. Важливе завдання сьогодення домогтися більш міцної прихильності приватного сектора до інтересів охорони здоров'я та заохочувати прояви соціальної відповідальності з боку приватних структур (стор. 58-63).

Зазначається, що на попередніх етапах на фоні соціально-економічного зростання спостерігалось істотне зростання реальних наявних грошових доходів населення, пізніше тенденції у галузі доходів населення зазнали істотних змін. У соціально-гуманітарній політиці актуалізовано підтримку осіб, які здійснюють догляд, надання додаткової допомоги, додаткової відпустки, консультаційних послуг, підтримку осіб старшого віку, надання помічників по догляду, доставку продуктів харчування і медикаментів, продуктові сертифікати для вразливих груп, надання матеріальної допомоги, тимчасового житла для безхатченків. Система громадського здоров'я, що вибудовується, по суті, є комплексом заходів щодо спонукання населення до здорового способу життя, вибору та посилення відповідальності кожної людини за своє здоров'я (стор. 121-129).

Встановлено, сьогодні необхідні моделі суспільно-владної взаємодії, що ґрунтуються на поділі пріоритетів, які спрямовані на детермінанти здоров'я, що є показниками діяльності цих секторів, призводять до отримання додаткових соціальних благ, включаючи соціально-економічні переваги. Громадяни повинні вплинути на власне здоров'я та на детермінанти здоров'я в межах власного соціального середовища, широта спектра детермінант громадського здоров'я означає, що суспільне благополуччя не може бути сферою відповідальності одного лише сектора державної політики. До вирішення проблем охорони здоров'я дедалі активніше залучаються міжнародні соціальні громадські інституції, які відіграють роль учасників державної політики громадського здоров'я (стор. 182-189).

Доведено, що ефективність управління адаптаційним процесом залежить від оптимального балансу між корекцією масштабних обмежувальних заходів у сфері громадського здоров'я й утримання передачі захворювання під контролем унаслідок зміцнення заходів особистого захисту

та норм особистого фізичного дистанціювання. Послаблення обмежувальних заходів у сфері громадського здоров'я варто розпочинати у разі, якщо виконується низка умов, описаних у рекомендаціях ВООЗ. Крім того, при аналізі епідеміологічних факторів необхідно обговорювати насамперед такі питання, як ефективність системи епідеміологічного нагляду, що діє в режимі реального часу. При запровадженні суворіших заходів щодо громадського здоров'я та соціальних обмежень необхідно брати до уваги їхні соціально-економічні наслідки, особливо в умовах високої залежності від повсякденної зайнятості в умовах неформальної економіки. До важливих аспектів належать наслідки у сфері громадського здоров'я, соціального благополуччя, прав людини, соціально-економічної рівності, суспільних настроїв (стор. 226-232).

Обґрунтовано, що якісне надання медико-соціальних послуг у нашому суспільстві набуло статусу гострої гуманітарної проблеми, вирішення якої можливе лише на основі засад соціальної справедливості, яка встановлює взаємну залежність між потребами громадян у доступній та кваліфікованій допомозі, а також кадровими та матеріально-технічними можливостями її надання з боку держави. Особливо важливими є збереження та підняття рівня громадського здоров'я, створення умов для ведення здорового способу життя, формування культури відповідального ставлення громадян до особистого здоров'я, зазначене створює передумови формування ефективної системи державного управління охороною громадського здоров'я (стор. 334-341).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Дисертаційна робота Будзин Віри Романівни «Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить розроблені автором теоретичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування державної соціально-гуманітарної політики України щодо громадського здоров'я та суспільного благополуччя.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до чинних вимог. Обґрунтованість результатів дисертації підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-комунікативних заходах, у публікаціях дисертанта. Опубліковані праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Результати дисертаційного дослідження використано у практичній діяльності: Територіальній організації Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос»; Департаменту освіти і науки Львівської обласної військової адміністрації; Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій; Молодіжного спортивного клубу «Темп»; Комунального закладу обласної ради «Львівська обласна дитячо-юнацька спортивна школа»; Центру українсько-європейського наукового співробітництва: Львівського обласного відділення Комітету з фізичного

виховання та спорту Міністерства освіти і науки України; Комунального закладу обласної ради «Обласний лікарсько-фізкультурний диспансер».

Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути реалізовані під час формування і реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики органами державної влади, закладами системи охорони здоров'я, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями соціогуманітарного спрямування та фізкультурно-спортивними товариствами.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на наукових конференціях і науково-практичних семінарах: Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи. 12 Всеукраїнська науково-практична конференція; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні перспективи. Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління: освіта, наука, практика. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція; Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні. Всеукраїнська науково-практична конференція; Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного стану. IV Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика. Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів. XXIII Міжнародний науковий конгрес; Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу. I Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи. III Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика. III Міжнародна науково-практична конференція.

За темою дисертації опубліковано 36 наукових праць, а саме: індивідуальна монографія, 21 стаття у фахових наукових виданнях з державного управління, 4 статті у наукових періодичних виданнях проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus та 10 опублікованих тез конференцій за участю дисертантки.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам. Зміст автореферату повністю відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження. Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням чинних вимог МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. У запропонованій концепції державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя (розділ 5) недостатньо розкрито взаємозв'язки між суб'єктами реалізації зазначеної концепції. Також доцільно було деталізувати участь кожного суб'єкта державного управління у створенні умов для відведення вектору суспільного благополуччя в Україні провідної ролі у державній політиці. Зазначене сприяло б розвитку європейської моделі побудови взаємовідносин між органами державної влади та суспільством.

2. Погоджуючись з існуючими проблемами нормативно-правового забезпечення, які окреслені здобувачкою під час ґрунтовного аналізу законів та нормативно-правових актів у державній соціально-гуманітарній політиці в контексті європейської інтеграції України, зауважимо, що авторка водночас не дає окремої характеристики переваг та недоліків національного законодавства з питань нормативно-правового забезпечення не виділивши зазначене в окремий підрозділ дисертаційної роботи.

3. Дискусійним є підхід щодо відсутності окремого підрозділу в дисертаційному дослідженні щодо сутності чинників удосконалення комплексу механізмів державного управління у досліджуваній галузі, а з приводу пропонованих змін в реалізації державної соціально-гуманітарної політики в контексті забезпечення відповідного рівня громадського здоров'я в роботі зазначеної акцентації не вбачається (розділ 2). Вважаємо, що дана авторська позиція потребує додаткового наукового обґрунтування.

4. На нашу думку, графічне зображення векторів державної соціально-гуманітарної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя потребує більш чіткого виокремлення головних напрямів реалізації суспільно-владної взаємодії у зазначеній сфері. Але, зазначене зауваження принципово не впливає на ступінь наукової новизни та не ставлять під сумнів цінність, значущість і вірогідність головних наукових і практичних результатів без сумніву актуальної дисертаційної роботи.

5. У висновках дисертації недостатньо висвітлені узагальнення, які

впливають із аналізу особливостей функціонування механізмів реалізації державної соціально-гуманітарної політики у діяльності закладів медико-соціального спрямування. Адже, недоліком реалізації механізмів державного управління у досліджуваній сфері є практика ухвалення нормативно-правових актів, які гарантують соціальну підтримку громадян, але не можуть бути реалізовані через обмежені матеріальні та фінансові можливості (с. 235-239).

6. Дисертаційну роботу доцільно було б підсилити найновішими фактами та цифрами, розробити детальний аналіз фінансування державних програм протягом кількох років. Можна зазначити певну категоричність автора у низці положень роботи, робота має певні недоліки в оформленні списку використаних джерел, який може бути доповнений останніми науковими публікаціями (за 2024 р.) вітчизняних та зарубіжних авторів.

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки дослідження науки державного управління.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Будзин Віри Романівни «Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що вирішує важливу науково-прикладну проблему реалізації механізмів державної соціально-гуманітарної політики в контексті стратегії активного довголіття громадян України у галузі науки державного управління.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість можна стверджувати, що подана дисертація має завершений характер, результати дослідження містять практичну цінність. Робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013р. № 567 (зі змінами), а її автор Будзин Віра Романівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

професор закладу вищої освіти
кафедри медицини катастроф та
військової медицини Полтавського
державного медичного університету,
доктор наук з державного управління,
професор

Д. В. Карамішев